

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ ДОСВІД У ХОРЕОГРАФІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДЛІТКА

У статті актуалізована проблема формування художньо-естетичного досвіду підлітків. Розглянуто погляди на визначення естетичного досвіду у галузі філософії, психології, педагогіки, та мистецької освіти, виявлено його особливості, чинники та складові. Підкреслено роль мистецтва та художньої діяльності у формуванні художньо-естетичного досвіду особистості, виявлено його відмінності від досвіду естетичного. Акцентовано увагу на суб'єктивних чинниках формування художньо-естетичного досвіду підлітків. Висвітлено художньо-естетичний потенціал хореографічної діяльності у формуванні досвіду підлітка. Дано визначення поняття «художньо-естетичний досвід підлітка» в умовах хореографічної діяльності.

Ключові слова: естетичний досвід, художньо-естетичний досвід, хореографічна діяльність підлітка, суб'єктивні чинники.

Майбутнє нашої нації залежить від світоглядних орієнтацій, змісту цінностей, від наявності духовної основи життя молодішої генерації. У системі становлення особистості наявність художньо-естетичного досвіду уможливує пролонговане духовне самовдосконалення, формування її інтелектуального та культурного потенціалу. Від сформованості художньо-естетичного досвіду підлітків залежить не лише властивості світогляду, розуміння цінностей, але й ефективність залучення до активної художньо-творчої діяльності, що впливає на відродження, збереження, трансляцію та розвиток художніх традицій в національній культурі.

В науці, переважно, поняття «естетичний досвід» досліджується як естетична категорія відображення почуттєвого ставлення людини до дійсності. У сучасній науковій літературі існує тенденція дослідження естетичного досвіду у відокремленості одного з його складників: естетичної потреби (О.Дорожкіної, І.Назаренко); естетичної оцінки (В.Бутенко, Л.Коваль, О.Рудницька); естетичних інтересів (О.Дем'янчук, Л.Єтніс, Л.Косяк); естетичних смаків (Н.Калашник, О.Коробко, О.Маленицька); естетичних ідеалів (Г.Падалка); естетичного сприйняття (Н.Аніщенко, К.Бабенко, І.Філатова, І.Цой, О.Чернова, І.Ярита); естетичних цінностей (В.Волкова, В.Кузнецова, О.Софіщенко); естетичних почуттів (Т.Зайцева). Разом з тим, проблема формування художньо-естетичного досвіду підлітків у процесі хореографічної діяльності не дістала належного висвітлення у наукових джерелах.

Мета статті - на основі аналізу наукової літератури уточнити поняття «художньо-естетичний досвід підлітка», що реалізується в хореографічній діяльності.

Поняття художньо-естетичний досвід містить дві важливі складові: художнє та естетичне. Закладені ще античними мислителями підходи до трактування естетичного досвіду отримали розвиток у сучасній філософії. Відомо, що Дж. Дьюї вбачав в естетичному досвіді результат взаємодії людини з джерелом прекрасного. Він зазначав, що естетичний досвід формується лише за умови сприймання людиною природного руху від дисгармонії до гармонії. Основним твердженням Дж. Дьюї було те, що насправді лише в мистецтві можлива наявність естетичного досвіду, а поза ним досвід є звичайним, але таким, що набуває естетичних властивостей [2].

М.Бієдслі, послідовник Дж. Дьюї, характеризував досвід особистості як явище цілісне, інтенсивне і складне. Науковець зазначає, що естетичний досвід залежить від спрямованості уваги людини на реально існуючий або вигаданий об'єкт, його форму та властивості, а також пов'язував його з почуттям насолоди [2].

Сучасні наукові дослідження трактують естетичний досвід як єдність знань, умінь і навичок, результат естетичної діяльності та культуротворчого процесу. Так, дослідники І.Грищенко, В.Соколова вбачають в естетичному досвіді явище, котре має соціально-історичну, культурологічну й особистісну зумовленість. Вони зазначають, що на формування естетичного досвіду впливає культура, те середовище, в якому відбувається повноцінне

існування, розвиток і творча діяльність особистості [9]. Т.Н.Завадська виділяє в естетичному досвіді суспільно-історичну значущість надбань людства, що існують у сукупності з та індивідуальними теоретичними та практичними знаннями, вміннями та навичками індивіда. Відтак, досвід завжди формується в діяльності та взаємодії із соціумом [3].

Шевнюк О.Л. зазначає, що творчий характер процесу нагромадження людиною суспільного досвіду виявляється в тому, що в індивідуальному розвитку кожна особистість повторює основні фази загальноісторичного розвитку, надаючи їй свої переживання, а не обмежується лише отриманою інформацією від них. Уможлиблюється подібне лише за умов втілення досвіду у форми індивідуальної діяльності. Залучення людини до мистецтва є універсальним способом фіксації людського досвіду. Сприйняття мистецтва дозволяє увійти у створений іншими світ, запозичити їх досвід пережити його в яскраво-емоційних формах, в той же час залишатися в рамках власної культурної традиції [11].

Власне ставлення людини до усіх явищ дійсності в сфері мистецтва формує у неї цілісний особистісний досвід. С. Раппопорт зазначає, що естетичний досвід особистості виявляється не у специфічній діяльності творця, а в єдиному житті, недиференційованому та не звільненому від неестетичних моментів [7]. Естетичний досвід є характеристикою кожної людини в її естетичному ставленні до освоєння дійсності.

Розглядаючи естетичний досвід як результат естетичної діяльності, Г.Карась стверджує, що у цьому процесі відбувається становлення пізнавальних, творчих, дослідницьких інтересів особистості, а також нових естетичних та соціальних потреб. На думку автора, саме естетична потреба є одним із засобів передачі та формування досвіду людини. Така потреба з'являється під час спілкування митця і реципієнта.

Сутність та особливість естетичного досвіду особистості розкрита також у працях І.Зязюна. Автор розуміє естетичний досвід особистості як специфічний досвід почуттів, за допомогою якого можливе виявлення, розуміння та оцінка естетичної своєрідності різних видів людської діяльності. Основними структурними компонентами естетичного досвіду І.Зязюн називає емоції, смаки, почуття, погляди [4 с. 75]. Такої ж думки притримується К.Островський, який, розвиваючи її, додає до складу естетичного досвіду світогляд, естетичні смаки, вікові особливості, деякі риси психологічного складу суб'єкта.

Основним засобом формування естетичного досвіду особистості є мистецтво. Як відомо, мистецтво - форма відображення життєвої реальності, подій та історії суспільства. Воно впливає не лише на почуття, а й на волю та сприйняття особистістю оточуючого світу. Мистецтво, будучи стрижнем духовної культури, є своєрідною формою колективної пам'яті людства, що здійснює зв'язок між поколіннями, різними народами та культурами, сприяє орієнтації людини в духовних цінностях, розвитку творчого духу.

Аналізуючи сучасні наукові дослідження, І. Сипченко виявляє спільну позицію науковців щодо концентрації у мистецтві соціокультурного досвіду. Автор зазначає, що мистецтво пропонує особистості не звичайний, а «художньо організований, відібраний, осмислений, соціокультурний досвід», що уможлиблює вироблення її індивідуальних ціннісних орієнтацій [8, с.240].

Відповідно до концепцій динамічної функціональної структури особистості К. Платонова, художньо-естетичний досвід можна розглядати як підструктуру особистості, яка охоплює художньо-естетичне знання, вміння навички, що стають складниками особистості на основі навчання. М. Каган зазначає, що художньо-естетичний досвід є результатом художньо-естетичної діяльності особистості, що формується у процесі її спілкування з художніми цінностями та відображається у її свідомості змістом та формами художніх явищ, зумовлюючи соціалізацію індивіда [5].

Підкреслимо, художньо-естетичний досвід не тільки художньо-естетичний інформаційний фонд, у ньому відображається не лише зміст та сутність художніх явищ, а й їх емоційно-ціннісне значення для особистості. Засвоєння художньо-естетичного досвіду матеріалізується у діяльності людини, перетворюючись на внутрішню установку, що визначає власні вимоги до себе й оточення. Тому формування художньо-естетичного

досвіду не вичерпується засвоєнням знань, умінь, навичок, а включає також естетичне ставлення особистості до мистецтва [10].

Відтак, категорія художньо-естетичного досвіду розглядається у співдії художнього та естетичного. Питання взаємозв'язку естетичного та художнього як проблема естетики ґрунтовно розкрита у працях Ю.Борева, Г.Єрмаша, М.Кагана та ін. Категорія «художнє» виникає як результат розвитку мистецтва. Разом з тим, поняття «художнє» є вмістом ширшого поняття «естетичне». Мистецтво - найвища форма естетичного ставлення людини до навколишнього світу. На думку І.Біцадзе, художній досвід є вищою формою у порівнянні з естетичним, адже він формується на основі художнього переживання, набуваючи особистого значення для людини. Так, на перетині зовнішнього (художнього) і внутрішнього (переживання) народжується феномен художньо-естетичного.

Відомо, що естетичний досвід формується під впливом різноманітних факторів і не є результатом лише естетичного виховання. На відміну від естетичного, в основі художнього досвіду лежить поступово здобуте вміння спілкуватися з творами мистецтва. Найінтенсивніше процес формування художньо-естетичного досвіду, як системи ціннісних орієнтацій, відбувається у підлітковому віці, що обумовлено певними віковими чинниками – потребою у самоствердженні та самореалізації у суспільстві, формуванням его-ідентичності, підвищенням інтересу до спілкування з дорослими та світом науки і мистецтва.

Розкриваючи проблему естетичного виховання школярів, Щолокова О.П. зазначає, що структурні компоненти художньо-естетичного досвіду не можуть бути досліджені окремо, а тим самим не можуть бути сформовані поза системою. Неможливо формувати естетичні смаки, оцінки, ідеали незалежно від відповідної трансформації усіх інших елементів системи. Це дозволило науковцю визначити художньо-естетичний досвід як сукупність художньо-естетичних знань, умінь та навичок, набутих у художній діяльності, що стали внутрішньою сутністю особистості у процесі естетичного виховання та навчання [12]. Науковець Шевнюк О.Л. розуміє художньо-естетичний досвід як «інтегроване особистісне утворення, яке є результатом художньо-естетичної діяльності, змістовою стороною якого виступає естетичне ставлення до мистецтва» [11, с. 124].

Спілкування з мистецтвом не лише розкриває художній потенціал особистості, але й сприяє формуванню естетичного смаку. У процесі мистецької діяльності сприйняття, пам'ять, уява, увага збагачуються. Таким чином, завдяки оволодінню вміннями й навичками художньої діяльності відбувається розвиток творчих можливостей особистості, здатність до емоційно-образного пізнання життєвих явищ, що, в свою чергу, сприяє залученню її до художньої культури [6].

На думку І.Зязюна, художньо-естетичний досвід є результатом засвоєння життєвого досвіду суспільства, що закріпився у вигляді стійких ціннісних орієнтацій і впливає на соціальну поведінку особистості [7].

Музично-естетичний досвід, як складова художньо-естетичного досвіду та основа культури особистості, розглядався Т.Завадською. На думку науковця, музично-естетичний досвід є результатом накопичення фактів музичної діяльності, що виявляється у позитивних змінах якостей і здібностей особистості. Авторка зазначає, що формування музично-естетичного досвіду відбувається в музичній діяльності, процес якої характеризується духовно-практичним відображенням сутності особистості [3].

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття значно активізувалася увага науковців до естетично-виховних можливостей хореографічного мистецтва, визначення його ролі в житті дитини, пошуків шляхів цілеспрямованого систематичного художньо-естетичного впливу на школярів у процесі хореографічної діяльності. Сутністю хореографічної діяльності є танцювально-рухова активність. Гончаренко Ю.В. дає визначення «хореографічній діяльності» як процесу, в основі якого знаходиться активність дитини, спрямована на створення танцювальних рухів, етюдів, комбінацій, композицій, а також інтерпретацію. У процесі хореографічної діяльності виявляється і розвивається емоційно-почуттєва, психофізична, когнітивна та креативна сфери дитини [1]. У процесі такої діяльності підлітки можуть опановувати, відтворювати, інтерпретувати та створювати різножанрові та

різностильові танцювальні образи. У них розвиваються емоції, почуття, творче мислення, накопичуються вміння й навички, формується система знань, удосконалюється фізична краса. Все це зумовлює формування її художньо-естетичного досвіду.

Художньо-естетичний досвід формується у процесі художньо-естетичної діяльності, в ситуації «спілкування» з хореографічними творами. Результатом його формування мають стати художньо-естетичні знання, хореографічні вміння та ціннісне ставлення до хореографічного мистецтва та хореографічної діяльності. Таким чином, художньо-естетичний досвід підлітка ми розуміємо як інтегроване особистісне утворення, яке є результатом формування мистецьких знань, виконавських умінь і навичок, що реалізуються в хореографічній діяльності, та спрямоване на розвиток танцювальних здібностей, естетичного смаку, здатності насолоджуватись прекрасним, а також на формування мистецького світогляду. Цей результат включає виховання художньо-естетичних почуттів, смаків, інтересів, потреб та оцінок у процесі спілкування з творами хореографічного мистецтва.

Подальшого дослідження потребують зміст та складові художньо-естетичного досвіду підлітка у хореографічній діяльності.

Література

1. Гончаренко Ю. В. Особливості організації естетичного виховання молодших школярів у процесі хореографічної діяльності [Текст] : метод. рек. для вчителів загальноосвітніх шк. / Ю. В. Гончаренко ; Український НДІ естетичної освіти. - Д. : ІМА-прес, 2008. - 42 с.
2. Дьюи Д. Досвід і освіта / Д. Дьюи. - Перекл. з англ. М. Василечко. – Л.: Кальвалія, 2003. – 84 с.
3. Завадська Т.М. Формування музично-естетичного досвіду молодших школярів [Текст] : автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. спец. 13.00.01 - теорія і історія педагогіки / Т. М. Завадська ; Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. - : УДПУ імені Драгоманова, 1993. - 23 с.
4. Зязюн І.А. Естетичний досвід особи. Формування і сфери вияву / І. А.Зязюн. – К.: Вища школа, 1976. – 172 с.
5. Каган М.С. Эстетическое и художественное воспитание в развитии социалистическом обществе / М.С. Каган. – Л.: Знание, 1984. – 32 с.
6. Калініна Л. Естетичне виховання молодших школярів як соціально-педагогічна проблема / Л. Калініна // Рідна школа, 2006. - № 3. - с.224-26.
7. Раппопорт С.Х. Особенности художественного сознания / С.Х. Раппопорт // Духовная жизнь общества и структура общественного сознания. – М., 1988. – С. 98-109.
8. Сипченко І.В. Значення досвіду художньо-педагогічного спілкування у професійному становленні майбутнього вчителя / І.В. Сипченко // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. — 1998. — N 2. — С. 65-67. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.
9. Соколов К.Б. Социальная эффективность художественной культуры / К.Б. Соколов. – М. – 1990.
10. Чорный И.П. Социальный опыт как результат и предпосылка развития сущностных сил человека. Автореф. дис. ... канд. филос. наук: 19.00.07. – Черновцы, 1989. – 18 с.
11. Шевнюк О.Л. Формування художньо-естетичного досвіду майбутнього вчителя: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1995. – 202 с
12. Щолокова О.П. Художньо-естетичне виховання школярів засобами світової художньої культури : Навч. посібник / Щолокова О.П. – К. 1993. – 80с.

The article deals with the problem of forming the teenager's artistic and aesthetic experience. Considered the views on the definition of aesthetic experience in the field of philosophy, psychology, pedagogy, and artistic education; its features, factors and components are revealed. The role of art and artistic activity in the formation of the artistic and aesthetic experience of the individual is emphasized, his differences from the aesthetic experience are

revealed. The emphasis is on the subjective factors of the formation of the artistic and aesthetic experience of adolescents. The artistic and aesthetic potential of choreographic activity in forming teenager's experience is illustrated. The definition of "artistic and aesthetic experience of a teenager" in the conditions of choreography is given.

***Keywords:** aesthetic experience, artistic and aesthetic experience, choreographic activity of a teenager, subjective factors.*

УДК 37.039:78

Лі Жуйцін

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ СПІВАЦЬКОГО НАВЧАННЯ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЇХ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ

У статті висвітлено методи співацького навчання підлітків, що використовуються з метою формування їх музично-естетичного смаку. Зазначено, що спеціальні вокальні методи є уніфікованим підсумком багаторічного теоретичного вивчення особливостей співу та практичного досвіду й різняться своєю численністю. Охарактеризовано провідні методи співацького навчання: концентричний, фонетичний та ін., методами показу й наслідування, пояснення, уявного приспівування, порівняльного аналізу. Акцентовано увагу на тому, що в підлітковому віці відбувається мутація голосів і доведено, що весь співацький процес повинен коректуватися фізичними можливостями дітей та особливостями їхньої психіки.

***Ключові слова:** підлітки, спів, співацьке навчання, музично-естетичний смак, формування музично-естетичного смаку.*

Реалізація мистецько-естетичного виховання підлітків у напрямі формування музичних смаків і уподобань становить одне з основних завдань сьогодення. Звернення до означеної тематики зумовлюються необхідністю вирішення низки протиріч, а саме між: зростаючою потребою розвитку естетичної культури (зокрема музично-естетичного смаку) та реальним станом навчання співу підростаючого покоління; необхідністю навчальної практики в науково обґрунтованій системі формування музично-естетичного смаку підлітків і недостатнім рівнем теоретичного підґрунтя у вирішенні означеної проблеми; необхідністю оновлення змісту, форм, методів процесу співацького навчання та недостатньою розробкою цього питання в контексті формування музично-естетичного смаку підлітків.

Навчання співу сприяє задоволенню художніх потреб учнів, дає можливість брати участь у концертній діяльності, розвиває мистецькі смаки, розширює загальний кругозір особистості. Проблема вокального навчання дітей знайшла багатоаспектне висвітлення в науковій літературі. У працях у зазначеному контексті розглянуто загальні та спеціальні вимоги до співацької діяльності, аналізуються особливості сольного та хорового виконавства, досліджуються процеси формування навичок сольного, ансамблевого та хорового співу в підростаючого покоління (В. Багадуров, Л. Дмитрієв, Д. Аспелунд, І. Левідов, П. Голубєв, О. Малініна, Д. Огороднов, А. Менабені, В. Ємельянов, О. Стахевич, О. Юрко та ін.). Означені наукові здобутки стали підґрунтям у подальшому дослідженні проблеми навчання співу з урахуванням художніх смаків підростаючого покоління.

Велике значення в галузі співацького навчання дітей у загальноосвітній школі має праця Д. Огороднова «Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе» (1972) [4]. Автор підкреслює, що вокальна робота пов'язана з формуванням мішаного механізму голосоутворення, нового тембру голосу як основи його виразності, гнучкості, діапазону та сили. В. Ємельянов досліджував проблему співацького навчання дітей, особливості розвитку регістрів їх голосів [3]. Г. Стулова в праці «Хоровий клас» [6] вважає, що вокальна робота з дитячими голосами мало чим відрізняється від роботи зі співаками-солістами.